בס"ד

עמדת חז"ל ברפואה

לעומת רופאי זמננו

א. שו"ע או"ח | סימן שח"כ

[הלכה ט] החושש [כב]בעיניו או בעינו ויש בו ציר, או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב, או שהיה שותת דם, או שהיה בו רירא ותחלת אוכלא (פי' תחלת חולי), מחללין עליו את השבת.

משנה ברורה

(כב) בעיניו וכו' - ואע"ג דמשום סכנת אבר אין מחללין באיסור דאורייתא לכו"ע וכדלקמן בסי"ז עין שאני דשורייקי דעינא בליבא תליא ואיכא סכנת נפש [גמרא]:

ב. ירושלמי | כתובות פרק א' הלכה ב'

אמר ר' יוסי מתניתא אמרה כן פחותות מיכן כנותן אצבע בעין א"ר אבון אקרא לאלהי' עליון לאל גומ' עלי בת שלש שני' ויום אחד ונמלכין ב"ד לעוברו הבתולין חוזרין ואם לאו אין הבתולין חוזרין.

פני משה

שהקב"ה מסכים עם בית דין של מטה - שאם היא כבר בת ג' ונמלכין הבי"ד לעבר השנה, הבתולין חוזרין אצלה לאחר שנבעלה, שאף הטבע מסכמת עליהן ע"י גזירתו יתעלה ב"ה.

ג. שו"ת חתם סופר | חלק א' (או"ח) סימן י"ד

אבל האמת יורה דרכו כי זה הכל נבנה על כללא דכייל ירושלמי לאל גומר עלי ומייתי לי' ש"ך סי' קפ"ט סקי"ג, והשרש דהטבע משועבדת לתורתינו הקדושה, ובתולה שנבעלה אף על פי שעפ"י טבע כבר גדלה זמן הראוי שלא יחזרו בתוליה מ"מ כיון שעיברו ב"ד החדש הטבע משועבדת לתורה והוחלש כחה וחוזרת בתוליה, וכן מי שנעשה בן י"ג שנה ויום א' עפ"י טבע חזקה שהביא ב' שערות ונמלכו ב"ד ועיברו אפילו בדקנו ומוצאים בו שערות הרי הם שומא ואם כבר אכל חלב ונתחייב חטאת או מלקות נפטר מחיובו ע"י עיבור ב"ד, וכן בן ט' שנים לביאה וכדומה... ומה"ט פשיטא לי' למהר"י מינץ סי' ט' דתינוק הנולד באדר ראשון וכשעברו י"ג שנים ונכנס לשנת י"ד היא פשוטה נעשה בר מצוה באדר ולא בשבט, אע"ג שבשבט כבר עברו עליו זמן שראוי להיות שערותיו מבושלות כראוי מ"מ לאל גומר עליו,

ד. רמב"ם | הלכות שחיטה פרק י'

[הלכה יב] ואין להוסיף על טריפות אלו כלל, שכל שאירע לבהמה או לחיה או לעוף חוץ מאלו שמנו חכמי דורות הראשונים והסכימו עליהן בבתי דיני ישראל אפשר שתחיה, ואפילו נודע לנו מדרך הרפואה שאין סופה לחיות.

[הלכה יג] וכן אלו שמנו ואמרו שהן טריפה אף על פי שיראה בדרכי הרפואה שבידינו שמקצתן אינן ממיתין ואפשר שתחיה מהן אין לך אלא מה שמנו חכמים שנאמר על פי התורה אשר יורוך.

ה. שו"ת הרשב"א | חלק א' סימן צ"ח

אם ראית ושמעת מי שמיקל ומכשיר ביתרת או בכל מה שמנו חכמים מכלל הטרפיות אל תשמע לו ולא תאבה אליו ולא תהיה כזאת בישראל. וכל מי שמכשיר זה נראה בעיני כמוציא לעז על דברי חכמים. והריני מאריך עמך בדבר זה כדי שיהא לך ולכל ירא וחרד בדבר השם גדר בנויה. ולא יעשו דברי חכמי ישראל המקודשים כגדר הדחויה ועלה שועל ופרץ... וכיון שכן אפילו יצאו כמה ויאמרו כך ראינו אנו מכחישין אותן. כדי שיהא דברי חכמים קיימים ולא נוציא לעז על דברי חכמים ונקיים דברים של אלו. וכיוצא בדברים אלו אמרו בההיא אתתא דאמרה ליה לרב אסי אני שהיתי לאחר בעלי עשר שנים וילדתי. אמר לה בתי אל תוציאי לעז על דברי חכמים וחזרה ואמרה היא רבי לגוי נבעלתי... וכיוצא באלו אני אומר כאן בבקשה מכם אל תוציאו לעז על דברי חכמים. בכל מה שמנו חכמים בטרפיות הודאין ולא עשאום ספק טריפה. ואם יש מי שלבו נוקפו ויאמר שמא לא דברו חכמים אלא על הרוב. ורוב בעלי חיים שנטרפו באחד מן הטרפיות שמנו חכמים אינן חיין. אבל אפשר שמקצתן חיין חזק גופם וטבעם. אם כן כבר בטלת כלל משנתנו שאמרה שאין כמוה חיה. שכל מה שמנו חכמים לדעת תנא דמתניתין אי אפשר לחיות שכן אמרו דרך כלל טריפה אינה חיה... ואם תשוב ומה נעשה וכבר ראינו בעינינו יתרת ברגל ששהתה שנים עשר חודש... וכן בכאן אנו שואלין אותו שמעיד מאין אתה יודע ששהתה זו. שמא שכחת או שמא טעית או שמא נתחלף לך בזמן או שמא נתחלפה לך בהמה זו באחרת. שאי אפשר להעיד שתהא בהמה זו בין עיניו כל שנים עשר חודש. ואם יתחזק בטעותו ויאמר לא כי אהבתי דברים זרים והם אשר ראו עיניהם ואחריהם אלך. נאמר אליו להוציא לעז על דברי חכמים אי אפשר. ויבטל המעיד ואלף כיוצא בו ואל תבטל נקודה אחת ממה שהסכימו בו חכמי ישראל הקדושים הנביאים ובני נביאים ודברים שנאמרו למשה מסיני.

ו. שו"ת הריב"ש | סימן תמ"ז

בדבר השאלה: ידעת האדון נ"ר שאין לנו, לדון בדיני תורתנו ומצותיה, על פי חכמי הטבע והרפואה. שאם נאמין לדבריהם, אין תורה מן השמים, חלילה! כי כן הניחו הם, במופתיהם הכוזבים. ואם תדין בדיני הטרפות, על פי חכמי הרפואה; שכר הרבה תטול מן הקצבים! כי באמת, יהפכו רובם: ממות לחיים, ומחיים למות; ויחליפו חי' במת... כי לא מפי הטבע והרפואה, אנו חיין! ואנחנו על חכמינו ז"ל, נסמוך. אפילו יאמרו לנו על ימין: שהוא שמאל. שהם קבלו האמת, ופירושי המצוה; איש מפי איש, עד משה רבינו, ע"ה. לא נאמין אל חכמי היונים, והישמעאלים; שלא דברו רק מסברתם, ועל פי אי זה נסיון, מבלי שישגיחו: על כמה ספקות, יפלו בנסיון ההוא. כמו שהיו עושין חכמינו ז"ל, כמוזכר בפרק המפלת (ל':): אני מביא ראיה מן התורה, ואתם מביאים ראיה מן השוטים?

ז. מאירי | נדה פ"ב, י"ז

שלוש משלים משלו חכמים באשה - החדר והעליה והפרוזדור. דם חדר טמא, והוא המקור. ודם העליה טהור, והפרוזדור יש בו מקום טוהר, שיש לתלותו שבא מן העליה, ויש בו מקום טומאה שחזקתו מן המקור. וציור בנינם הוא... זהו ביאור המשנה ופסק שלה. ובביאורה אתה מבין מה שבא בסוגיא בביאור תכונת בניני האברים. ואע"פ שאין דברינו מסכימים עמהם מכל וכל, ולא עם דברי המפרשים - כך הסכמתי בו עם קצת חכמי הרפואות הבקיאים בניתוח איברים וציורם.

ח. תשובות הגאונים | אוצר הגאונים גיטין סח:

צריכין אנן למימר לכון, דרבנן לא אסותא אינון, ומילין בעלמא דחזונין בזמניהון וכחד חד קצירא אמרונין, ולאו דברי מצוה אינון. הלכך לא תסמכון על אלין אסותא, וליכא דעביד מינהון מידעם, אלא בתר דמבדיק וידע בודאי מחמת רופאים בקיאים דההיא מילתא לא מעיקא לה, וליכא דליתי נפשיה לידי סכנה. והכין אנטרו יתנא ואמרו לנא אבוה וסבי דילנא, דלא למעבד מן אילין אסותא, אלא מאי דאיתיה קיבלה, דקים ליה להוא דעביד ליה דלית ביה עקתא.

ט. ים של שלמה | מסכת חולין פרק ח'

אע"פ שיש חרם הקדמונים שאין לסמוך על רפואות התלמוד, כדי שלא להוציא לעז על חכמים הקדמונים, ולא ידעו שיש שינוי במקומות, וכ"ש בזמנים, שהדורות פוחתים והולכים, ואם הראשונים כענקים, אנו כיתושין, גם מה שהזהירו משום רוחות, כולן לא שכיחי האידנא, כמו זוגות ודומיהן, מ"מ מה שיש לחוש מעניין כשפים, והיזיקות שבגופו, למיחש מיבעי,

י. תוספות | מועד קטן יא.

כוורא סמוך למסרחיה מעלי - ובזמן הזה תופסים סכנה למיכל סמוך לסירחון... ושמא נשתנו כמו הרפואות שבש"ס שאינן טובות בזמן הזה

יא. תוספות | עבודה זרה כד:

פרה וחמור בת שלש שנים ודאי לכהן - פי' דקודם שלש ודאי לא ילדה ויש לתמוה דהא מעשה בכל יום דפרה בת שתי שנים יולדת וי"ל דודאי עתה נשתנה העת מכמו שהיה בדורות הראשונים

יב. רמב"ם | הלכות דעות, פרק ד' הלכה י"ח

לא ירגיל אדם להקיז דם תמיד, ולא יקיז אלא אם יהיה צריך לו ביותר, ולא יקיז לא בימות החמה ולא בימות הגשמים אלא מעט בימי ניסן ומעט בימי תשרי ...

כסף משנה

ולא יקיז לא בימות החמה וכו'. כתבו הגהות ענייני הקזה בפרק מפנין (שבת קכ"ט) וכו' עד ולא כרבינו המחבר. ואין מדברים אלו קושיא על דברי רבינו שרפואת והנהגת מלכות בבל שבה היו חכמי הגמרא משונה משאר ארצות כדאשכחן שאמרו בספ"ק דמועד קטן (דף י"א ע"ש בתוס') שרפואת הדג לשתות עליו מים ובשאר ארצות דרך הרפואה שלא לשתות עליו מים:

יג. חזו"א | טריפות יו"ד ה, ג

ואותן המחלות שהיו פרוונקא דמלאכא דמותא בזמן ההוא, שלא נתן הקב"ה לברואיו אז רפואת תעלה להן, המה הטריפות שאסרתן התורה, בין בזמן ההוא, בין בזמן של הדורות הבאים. שמסר הקב"ה את משפטי התורה שלהן לחכמי הדורות ההם. ואפשר עוד, שלא בהתגלות סמי הרפואה ואופניהם לבד נשתנו בזמננו, אלא גם בשינוי הגופים החיים - כמו שינוי מיעוטי הדם, שהראשונם הוכרחו להקזה, והאחרונים ההקזה סכנה להם. וכן בשינוי האקלימים ושאר עניני הטבע... ואפשר שהניתוחים שבזמננו לא היו מועילים בימים הראשונים, וגם אפשר דאינם בכל האקלימים החמים והצנים.

יד. שו"ת דעת כהן | (ענייני יורה דעה) סימן ק"מ

אבל כ"ז אינו מועיל אלא אם נחליט שדברי הרופאים הם מוחזקים אצלנו כודאי, אבל באמת נראה שדבריהם בכלל אנו מחזיקים רק לספק, שגם בעצמם אי אפשר שיחזיקו דבריהם בתורת ודאי, שלפעמים יש שאחד וגם רבים מניחים יסוד מוסד בחכמת הרפואה, (והה"ד בכל החכמות), ורבים מחליטים הדבר לדבר אמת, ואח"כ בא דור אחר וחקרה, שכל דבריהם מהבל המה, ומה שזה בונה זה סותר, ואין דבריהם כ"א באסמכתא ואומדנא. א"כ יש לכל דבריהם דין ספק, ... וא"כ בנ"ד, שחז"ל אמרו דבהעדר המציצה הוא סכנה, הרי הדבר עומד לנו בחזקת סכנה, ואפילו אם כל הרופאים אומרים שאינה סכנה אי אפשר להם להוציא הדבר מכלל ספק סכנה, וכיון שכל עיקר סמיכתנו על דבריהם אינה כ"א מטעם ספק אינו מועיל זה כ"א להקל באיסורים מטעם ספק נפשות, ולא להקל ע"פ דבריהם בסכנה. ע"כ אע"פ שיש חילול שבת במציצה, הדבר פשוט שאנו חייבים בה, שספק נפשות היא לעולם וכל ספק נפשות דוחה את השבת.